

Sažetak

Ivo Pranjković, Filozofski fakultet, Zagreb,

UDK 801.56:808.62, izvorni znanstveni članak, primljen 3. 3. 1989, prihvaćen za tisak 30. 3. 1989.

Complex Structures in Recent Research on Syntax Theory

The article presents and comments on motions of complex syntactical structures in some recent theoretical research, with special emphasis placed on the Serbo-Croatian tradition in syntactical research.

LEDENICA ILI . . .

Vladimir Dvoržak

Povod ovom članku je zapažanje nejasnoća, nedostatak suradnje i zapostavljanje jezičnog naslijeđa pri tvorbi stručnog nazivlja. Za prikazivanje ovog problema posluzio mi je naziv: Gefrierapparat m, . . . congelateur m, frizer, moroženica, . . . frezeer, zamrzivač¹ i nazivi s tim u vezi.

1.0. *Zamrzivač* se kao naziv za kućanski aparat, kako piše u nekim rječnicima, uglednih izdavača, pokušava bezrazložno uvrstiti u hrvatsko nazivlje, premda se radi o novom nazivu s kojim se nastoji istisnuti (tradicionalan) naziv *ledenica* i ne samo *ledenica*.

Nadmetanje s novim i novijim nazivima i traženjem »prikladnijih«, kao da potiče sve jače zatiranje bogatog jezičnog naslijeđa i tradicije onoga što su stvarali hrvatski leksikografi istodobno s nastajanjem tehničkoga nazivlja u zapadnoj Evropi. Značajno je naglasiti da se valjanost mnogih od tih naziva održala do danas, što potvrđuje njihovu vrijednost. Zašto se dakle, sili njihova promjena?

Nazivlje *hladnjaci* i *ledenice* za hranu, *perilice* rublja i *perilice* posuđa, predloženo je, kao potvrđeno nazivlje, još prije jedanaest godina za JUS², na za to nadležnom mjestu³. Prije predlaganja dobrim sam dijelom pretražio rječničko naslijeđe, koje smatram naslijeđem Hrvata u domovini i izvan nje, a osobito gradišćanskih Hrvata. Pretraživanjem sam našao dovoljno podataka i razloga za upravo takav prijedlog. Tek kasnije je uslijedio još jedan novi prijedlog⁴. U slučaju *ledenice* poslužili su mi podaci iz izvora čiji popis⁵ zajedno s navodima prilažem kao nalaz pretraživanja, koji ću pokušati obrazložiti.

1. Klimatizacijska i rashladna tehnika, Tehnička knjiga, 1983, str. 104, F 363.

2. Jugoslavenski standard JUS N.M2.100, 1980.

3. Zavod za jezik, Zagreb.

4. Jezik, 29, E. Barić, Mogućnosti zamjene . . .

5. Nalaz pretraživanja, Vidi prilog.

2.0. Dio problema zacijelo počinje s riječju led⁶, njezinim značenjem i izvedenicama. Led se je vjekovima kao uleđena, sleđena, kristalizirana voda, koristio kao rashladno sredstvo, djelotvornije od hlada (hladnjak), za čuvanje hrane. Na temelju podataka iz rječnika⁷ možemo vidjeti da je izvedeni naziv led-enica povijesno gledano višeznačnica, čije se značenje, osim neke iznimke poput »mletačka puška«⁸ mahom povezuje uz led, u obliku šige-mosura⁹, ili uz naziv mjesta gdje se tijekom godine drži snijeg¹⁰. Naravno, na takvim se mjestima u određenim uvjetima nataloženi snijeg s vremenom pretvara u led. No, ponegdje se to i ne događa, tako da J. Stulli navodi i naziv snježalica¹¹. Naziv ledenica se zaključujući po njegovoj brojnosti, kao naziv mjesta, s vremenom učvrstio i proširio na Eiskeller¹² - ledenicu načinjenu u konobi, u kojoj se pomoću unesenog leda održava ledena klima za konzerviranje. Koncem 19. stoljeća ledenica se pojavljuje i u obliku sprave, kao Eis-Kasten m¹³, -Schränk m¹⁴, što se uselila u kuću, pod dvojnim nazivom ledenjak, hladionik¹⁵. Ledenica je dakle već kućanski aparat s dvojakim djelovanjem, kao ledenica - ledenjak i hladionik - hladnjak. Osjetivši, tridesetih godina ovog stoljeća, kao gost kod Eskima na Labradoru, usred zime, kada je ribolov nemoguć, okus svježih ribe, Amerikanac Clarence Birdseye¹⁶ uočio je vrijednost ledenice izdubljene u ledenjaku. Spoznaje razliku između hlađenja smržavanjem mrazom i sleđivanja debelim ledenjačkim ledom. Svojim je iskustvom preko hladnjaka s pretincem za smržavanje (Frostfach m¹⁷) i hladnjaka za duboko hlađenje (Tiefkühlschrank¹⁸) pripomogao razvoju kućanske ledenice (Gefrierschrank m, Gefriertruhe f¹⁹) dvadesetog stoljeća.

Umjesno je pitanje, da li tradicijsko poimanje naziva ledenica odgovara za suvremenu ledenicu - aparat? Ledenica je kao mjesto, označavala u užem smislu riječi, prostor na kojem se zbiva i leđenje, kao svojevrsan čin od niza načina konzerviranja. Sličan prostor za konzerviranje uleđivanjem nalazi se i u kućanskoj ledenici, u obliku ormara ili škrinje smještene na prigodnom mjestu, recimo u konobi. Ako pogledamo što o višeznačnicama piše S. Babić²⁰, tada smatram, da naziv ledenica za kućanski aparat, o kojem je riječ, zadovoljava pravila tvorbe pa se može potvrditi kao stručni naziv.

3.0. Problem međutim valja razmotriti i s fizikalne strane, jer se konzerviranje dubokim hlađenjem najvećim i najvažnijim dijelom odnosi na hranu bogatu sokovima, dakle kapljevnom vode, što u postupku pothlađivanja prolazi kroz trofazno po-

-
6. P. Skok: Etimologijski rječnik hrvatskog ili sprskog jezika, Zagreb, 1985, sv. 6., ledenica.
  7. Vidi 5.
  - 8.9. J. Benešić: Rječnik hrvatskog književnog jezika, Zagreb, 1985, sv. 6., ledenica.
  10. J. Stulli: Rjecsosloxe, 1806, ledenica; Vocabolario, 1810, ghiacciaja . . .
  11. J. Stulli: Vocabolario 1810, ghiacciaja-snježalica, ledenica . . .
  12. B. Šulek: Nemačko-hrvatski rječnik, Agram, 1860, str. 393.
  13. K. Esih: Hrvatsko-njemački rječnik, Zagreb, 1944, str. 88.
  14. A. Hurm: Njemačko-hrvatski rječnik, Zagreb, 1952.
  15. I. Velikanović, N. Andrić: Stvarni hrvatski rječnik u slikama, Minerva, Zagreb, 1938, tab. 24/85.
  16. Časopis Elektrizität, god. 1970-1973.
  17. V. Dabac: Technisches Wörterbuch, Zagreb, 1969, str. 312.
  18. Ib., str. 916.
  19. Ib., str. 329.
  20. S. Babić: Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku, Zagreb, 1986, str. 150, t. 571, 135, t. 505.

druže mogućih agregatnih stanja. Jedan od pojavnih oblika tih stanja je mraz²¹ koji se javlja u obliku mnoštva pravilnih igličastih ili lepezastih kristala, kao posljedica sublimacije - smrzavanja čestica vodene pare nastale prilikom unošenja vlažnog paketa svježje hrane (lediva) u ledeni prostor ledenice. S jezikoslovnog stajališta P. Skok^{21.1} mraz u prvom stupnju povezuje s »Frost«, čije značenje je opisano u leksikonima. Drugi oblik je led²², što nastaje leđenjem kapljevine u staničju, primjerice mesa, koje sadrži do 74% vode²³. Kapljevinna mesa ledi se u neizrazite kristale leda, što međusobnim sleđivanjem tvore čvrsti amorfnii led, čija su toplinska svojstva bitno različita od svojstava mraza²⁴. Takvim svojim svojstvima mraz djeluje usporavajuće na onaj drugi važniji dio konzerviranja - sleđivanja, unutarnju kristalizaciju hrane (lediva). Poradi toga kristali leda prekomjerno narastu i kapljevinu iz staničja istiskuju u međustaničje tkiva. Prilikom odleđivanja ona iscuri i time umanjii količinu i hranjivost mesa²⁵. Smrzavanje, dakle, kao opća, ili uopćena višeznačna izvedenica od mraz, kada je riječ o konzerviranju hrane nije dovoljno jasna, da bi bila i razumljiva. Jer »Konzerviranje smrzavanjem« počiva uglavnom na tome da (se) rast mikroorganizama (nedosezanjem temperature umnožavanja) dovede u stanje mirovanja i osim toga, stvaranjem leda u »smrznutoj« hrani izvuče za rast potrebna voda . . . Postupak smrzavanja počinje dakle »promrzavanjem« - sleđivanjem, ponajvećeg dijela vode u staničju tkiva^{25.1}. Terminološki potpuno jasno stupnjevano, jer u širem smislu smrzavanje je svako znatnije (površinsko op.p.) sniženje temperature tijela^{25.2}, dakle pothlađenje općenito. F. Bošnjaković u svojoj knjizi²⁶ razumljivo i jasno piše: ». . . kapljeviti dioksid (se) zaleđuje u snijeg (led) ugljičnog dioksida«. A, na sljedećoj stranici . . . »pretvaranje kapljevine u led - zaleđivanje . . . « Pojam smrznutog jasno luči od zaleđenog, opisujući »I led proizvodi isto tako kao i kapljevinna neku napetost pare. Samo zato se može zimi osušiti smrznuto (zaleđeno) rublje«. I upravo zahvaljujući tim razlikama danas imademo i No-frost Gefriergeräte^{26.1} tj. nesmrzavajuće ledenice, ledenice iz kojih se naročitim postupkom, udaljuje para nastala unošenjem hrane i time sprečava taloženje mraza - smrzavanje graničnih površina, što doprinosi boljem učinku ledenice. Leđenje je dakle bitna značajka konzerviranja u ledenici, a ne smrzavanje pa ni s gledišta fizičara dvoumice u ispravnost naziva ne bi trebalo biti.

4.0. No unatoč svemu do sada izloženom postoje mišljenja da se hrana ne ledi, jer ledi se samo voda, kapljevinna, tekućina. Premda čak i popularna kuharska literatura navodi da meso sadrži 50% do 80% vode, a voće i povrće 85% do 95%. Takva se hrana očito ne može smatrati suhom, jer tako se zove tek nakon konzerviranja - sušenjem. Tko je barem jednom pokušao, znade da se paketići špinata, mahuna, gljiva, ri-

21. The American heritage dictionary: '77, str. 288.

22.1. P. Skok, n. dj., sv. II, str. 472.

22. Ib., led . . .

23. ELZ, meso . . .

24. J. S. Cammerer, Der Wärme und Kälteschutz in der Industrie, Berlin, 1962, str. 247, 353.

25. HEA-Bilderdienst 6. 1. 1986, str. 14.

25.1. Elektro-Nachrichten, 1980, 1, str. 38.

25.2. Opća ELZ, sv. 6., str. 51.

26. F. Bošnjaković: Nauka o toplini, dio prvi, treće izdanje, str. 112, 113.

26.1. HEA-Bilderdienst, 6. 1. 1986, str. 10.

be i mesa u ledenici pretvore u krutinu, tvrde komade^{26.2}, za koje bi, kada to i ne bi bili, sinonim bio led, santa leda. P. Skok u vezi sa značenjem riječi led^{26.3} navodi Vuka, koji, kao što »mraz« povezuje s »Frost« u prvom stupnju, led povezuje uz lat. gelu. A, pod gelu^{26.4} krajem 19. stoljeća, M. Divković nabraja sljedeće: »mraz, čiža zima, studen, led, gelu rigere; . . . u led pretvoriti, slediti, sleđeni, zaleđeni, ukočenost starih ljudi«.

Iz osobnog iskustva znamo ako se zimi voda u čaši i smrzla ili meso pri otvorenom prozoru, to se na površini vode stvorila neznatna, tanka korica leda, a meso je tek stegnuo i zabijelio mraz, bjelorosa. Ni jedno od tih stanja nije jednako stanju nakon »obrade« u ledenici. Iz ledenice izlazi hrana sleđena, uleđena »kao led« ne samo u literarnom već i u fizikalnom smislu. Mraz (»Frost«) vrsta je leda, ali led (»gelu«) nije vrst mraza! Smrznuo i zaleđeno dva su različita stanja postignuta različitom snagom hlađenja. Smrznuo tijelo tek pojačanim hlađenjem biva promrznuo do svoje jezgre - uleđeno »zu Eiss erstarren«^{26.5}. Poljanec u svojem rusko-hrvatskom rječniku pod morozit^{26.6} ispravno navodi »uleđivati« (meso). A R. Filipović freezer naziva aparatom za sleđivanje^{26.7}. M. Deanović - J. Jernej congelatore m. prevode sa sprava za sleđivanje (freezer). Pod slediti^{26.8} u Broz-Ivekovićevu rječniku hrvatskog jezika stoji . . . »slediti što«, vjerojatno i nešto osim vode. Ne radi se dakle samo o ledu od kapljevine, već i o nečem što sadrži kapljevinu pa hlađenjem postaje leđeno i kruto kao led.

U početnom razdoblju suvremenih ledenica pojavio se u nas prolazno-prijelazni termin škrinja za duboko smrzavanje^{26.9} s kojim se naglašava da se ne radi o površinskom već dubinskom smrzavanju-promrzavanju-leđenju, koji je zamijenjen nazivom ledenica.

Netko će međutim i opet zapitati, a kako govore ljudi? Kako nauče, tako govore! A tko ih uči?!

5.0. Možebitni prigovor da je *ledenica* povijesno gledano naziv za *mjesto* čak i *toponim* nije prepreka istoimenom nazivu za *aparat*, jer to nije iznimka, već prije bi se moglo reći pravilo, barem u slučaju velikih kućanskih aparata. Što je i logično, jer mnoge je »aparate« najprije stvorila priroda na prikladnim mjestima. Ljudi su ih samo kada su spoznali njihovu vrijednost usavršili i premjestili u kuću.

Lijep primjer za to je i *pralo*, najprije *mjesto*, a zatim i *posuda* gdje se pere, kako je to rekao učeni A. D. Bella²⁷. U Akademijinu rječniku je naziv *perilica* upisan kao klu-pica (dakle naprava o.p.) na tri noge na kojoj žene lupaju patljačom kad peru. Genijalni B. Šulek²⁸ piše da je pralo već stroj za pranje. Vrijednom V. Dapcu nije preostalo drugo, nego da u skladu s pravilima tvorbe prihvati *pralo* ili *perilicu* kao najprikladniji

26.2. M. Divković: Latinsko-hrvatski rječnik, 1900, str. 229 con-gelo.

26.3. P. Skok, n. dj. sv. II, 283, led.

26.4. M. Divković, n. dj. str. 445, gelu.

26.5. Grosses deutsches Wörterbuch, 1979, str. 289, gefrieren.

26.6. Poljanec: Rusko-hrvatski rječnik, 1973, str. 502.

26.7. R. Filipović: Englesko-hrvatski rječnik, 1973, freezer.

26.8. I. Broz-F. Iveković: Rječnik hrvatskoga jezika, slediti.

26.9. A. Hurm: Njemačko-hrvatski rječnik, VI izdanje, str. 227.

27. D. Bella: Dizionario, 1785, lavatojo.

28. B. Šulek: Rječnik znanstvenog nazivlja, druga pola, 1875, str. 836.

hrvatski naziv suvremenih strojeva za pranje rublja²⁹. Istina je, jednako tako vrijedan je i naziv *pralica*³⁰, ali s manje potvrda. Kao što je vidljivo ni starim hrvatskim leksikografima iz praktičnih razloga nije palo na pamet da bi umjesto *pralo* govorili, a kamo li pisali *mjesto za pranje* ili *sprava za pranje ili stroj za pranje*, kako danas, dva i pol stoljeća kasnije piše u dnevnim novinama³¹.

P. Skok je *hlad*³² opisao kao hladnu studen, sjenu, mjesto u sjeni. J. Stulli navodi *hladovinu* i *hladiscte*³³ kao mjesto za hlađenje, a *hladilnicu* i *hladionicu*³⁴ već navodi kao *posudu za hlađenje*. B. Šulek razlikuje *hladilo*, *hladionicu*, *hladnjak*³⁵. J. Benešić imade zabilježen i mali »ručni ventilator« *hladilicu*³⁶ odnosno lepezicu.

Ledenica je lijep prikaz razvoja hrvatskoga nazivlja na primjeru naziva mjesta. Zaslužni J. Habdelić spominje *ledvenicu*³⁷ kao *ledeni jarak*, jamu. J. Stulli navodi, da to *mjesto služi za spremanje, konzerviranje snijega*³⁸. Napredni B. Šulek bilježi već novost onog doba, stroj za pravljenje *leda-ledilo*³⁹ - s kojim se proizvodi led za *onodobne kućanske ledenice*.

Izbor V. Dapca da ledenicu preuzme kao *naziv aparata* logičan je dakle i neizbježan. To međutim potvrđuje i jednaki naziv istog nam korijena u gradišćanskim Hrvata: *ledenica*, *lednica*⁴⁰.

I još jedan primjer: višeznačni naziv pećnica, nekada naziv za »kuću s peći«, a danas aparata za pečenje, prema *peć*⁴¹, kako bilježi P. Skok, zaista više nikoga ne može zbuniti.

Na temelju izloženog smatram, da možebitni prigovor u smislu da ledenica-aparat kao višeznačnica, time što podsjeća na *neki povijesni toponom* ili *naziv mjesta*, zbuňuje suvremenike, nije opravdan.

6.0. Poopćavanje i miješanje značenja izvedenica od led i mraz imade više uzroka, a zajednička im je posljedica zbrka. Stoga je u nazivlju kada je riječ o glagolima smrzavati i lediti potrebno suziti njihovo značenje i u užem smislu promatrati ih kao dva različita oblika: smrzavanje s posljedicom mraz kao podvrstom leda i leđenje, za leđivanje s posljedicom led, kao »temeljnomo« vrstom leda. Takvim raščlanjivanjem općeg pojma izražavanje postaje jasnije ne samo u književnom izrazu već i u svakodnevnom govoru, kako to pokazuje nekoliko sljedećih primjera:

- Stari se snijeg uledio⁴², a novog još nema;
- »mraz je zimi smrzla magla, inje . . . smrzla rosa, slana, bjelorosa,«⁴³ . . .

29. V. Dabac, n. dj., Waschvolautomat.

30. v. bilj. 4.

31. Vjesnik: Panorama subotom, 17. lipnja 1989, Muke s riječima.

32. P. Skok, n. dj., sv. II., hlad.

33. J. Stulli: Rjecsosloxje, 1806, str. 211.

34. Ib., str. 211.

35. B. Šulek: Nemački-hrvatski rečnik, 1860, str. 803, 804, Kühlapparat.

36. J. Benešić: n. dj., sv. 3, hladilica.

37. J. Habdelić: Dictionar, 1670, ledvenicza.

38. J. Stulli: Rjecsosloxje, 1806, str. 377, ledenica.

39. B. Šulek: Rječnik znanstvenog nazivlja, 1874, prva pola, str. 540.

40. Nimško-gradišćanskohrvatsko-hrvatski rječnik, 1982, str. 213.

41. P. Skok, n. dj., sv. II, str. 628.

42. B. Šulek: Rječnik znanstvenog nazivlja, prva pola, lediti.

43. J. Benešić, n. dj., sv. 7, str. 1393, mraz je zimi . . .

- Meso se u ledenici smrzlo, al' se nije uledilo;
- Ribe su se u sanduku s ledom ledile i međusobno sledile⁴⁴, kao da su se slijepile;
- »Bol je rađao suze, a razočaranja su ih ledila«⁴⁵;
- »Kad negve popucaju smrtno, ledenim mrazom smrznuta prsa vreća«⁴⁶;
- . . . »te je provijant oficir, što više rasporene svinje u ledenici sam vlastoručno simetrično razvješao da bude veći red kad ide adlatus«^{46.1}.

Nakon izloženoga ponovno se javlja uvodno pitanje, zašto bezrazložno zanemarujemo ispravan i naslijeđeni naziv ledenica i tako među ostalim književni jezik u domovini još više udaljujemo od jezika gradišćanskih Hrvata?

7.0. Kamo vodi neukorijenjeno nazivlje govori i sljedeći primjer iz već spomenutog suvremenog stručnog rječnika. Nazivlje na stranici 78. pod oznakom D 343 glasi:

- domestic ice maker, home ice maker
- Haushalteiszeugner m, Haushalteismaschine f, Heimeiszeugner m
- Générateur m de glace domestique
- generator leda u domaćinstvu.

Da su autori pogledali u toliko spominjani rječnik B. Šuleka ili D. Parčića, vidjeli bi da smo već u prošlom stoljeću znali da se takav stroj zove *ledilo-ledilica*. Da je to proizvodni stroj poput *tokarilice*, *brusilice* i slično, a služi za proizvodnju leda, dakle da je različit od *ledenice*. *Ledilica* imade zaista usmjereno značenje i u skladu je s pravilima tvorbe⁴⁷.

7.0. Zaključak

Neusklađenosti što se zbivaju na području nazivlja u hrvatskom književnom jeziku, upućuju na pretpostavku da se radovi na terminološkim rječnicima odvijaju neusklađeno i bez neophodne suradnje, inače sve brojnijih suradnika.

Prilog

Nalaz pretraživanja

1. J. Habelić: Dictionar, 1670,	ledvenicza, fossa glacialis ledven, zamerzel, congelatus, . . .
2. J. Belostenec: Gazophylacium, II, 1740,	ledvenicza, fossa glacialis ledvenim (S), ledim, zmerzlyavam, . . .
3. A. D. Bella: Dizionario, tomo primo, 1785,	ghiacciare, smarznuti, . . . slediti, . . . gelare, congelare, smarznuti, salediti, . . .

44. M. Deanović - J. Jernej: Talijansko-hrvatski ili srpski rječnik, 1973, congelare.

45. J. Benešić, n. dj., sv. 6., str. 1163, lediti, str. 1164, ledenica.

46. Ib., str. 1162, ledan.

46.1. Ib., str. 1164, ledvenica.

47. S. Babić, n. dj., str. 135, t. 505.

4. J. Stulli:
Rjecsosloxe, 1806, ledenicca, e, f. neviera, ghiacciera luogo (d) ove si ripone la neve, . . . ledeniti v. lediti, agghiacciare, gelare, . . .
5. J. Stulli:
Vocabolario, 1810, ghiacciaja, luogo, dove si conserva il ghiaccio, - snjexalica, ledàrica, ledenica, lednik, ledniscte, . . . ledvenica, ohladiscte, ohladisctvo, . . .
6. B. Šulek:
Rječnik znanstvenog nazivlja,
T. pola, 1874, ledenica, arch. Eisgrube, Eiskeller, tal. ghiacciaja, frc. glaciere, engl. ice-cellar, ice-haus ledenjeti, ledeniti se min. (lediti se), sich kristallisieren, tal. cristallizarsi lediti, min, . . . ulediti, lediti se, ledenjeti, . . . ledilo, chem. mech. Eiserzeugnis apparat, frc. congelateur, engl. freezing apparatus, freezer; Eismaschine, frc. appareil de congeation, engl. freezer for making ices, Gefrieren, das, phys. ledjenje
7. D. Parčić:
Rječnik, talijansko-slovenski (hrvatski), 1887, ghiacciaja f., ledenica, lednik
8. D. Parčić:
Rječnik hrvatsko-talijanski, 1901, ledilo, a.n. macchina da far ghiaccio
9. F. Iveković - I. Broz:
Rječnik hrvatskoga jezika, 1901, sv. 1. leden, adj. eiskalt, gelidus . . . što je hladno, studeno kao led . . . ledenica, f. 1) . . . 2) Eisgrube, fovea glaciararia Rj. jama gdje se čuva led
10. M. Divković:
Latinsko-hrvatski rječnik, Zagreb, 1900, gelidus, leden, studen, mrzovit, aqua;
11. J. Adamović:
Francusko-hrvatski rječnik, 1937, congeler, smrznuti, ulediti, stinuti
12. Gavazzijev:
Hrvatsko-francuski rječnik, treće izdanje ledenica f. glaciere f. lediti v. glacier, lediti se, se geler, se congeler, se glacier
13. M. Deanović:
Talijansko-hrvatski rječnik, Zagreb, 1942, ghiacciaia f. hladnjača, hladionik m; ledenica
14. I. Velikanović i N. Andrić
Šta je šta, stvarni hrv. rječnik u slikama, 1938, tab. 140/13, 82B20, 24/85, 17/21, 85C ledenica, ledena svijeca (siga op.p) ledara, sprava za pravljenje leda, . . . hladilica, lepeza za hlađenje hladionica s uređajem hladionik, ledenjak
15. I. Velikanović:
Hrvatsko-španjolski priručni rječnik, 1929, ledenica, nevéra f.

16. J. Esih - A. Velzer
Hrvatsko-talijanski rječnik
ledac, cristallo m.
ledana, giacciata f.
leden, gelido
ledenjak, gjiaccio m.
lediti, congelare
17. I. Andrović:
Rječnik talijansko-hrvatski,
Zagreb, 1942,
ghiacciaia f., ledenica, ledenik;
stroj za pravljenje leda; sprava za pravljenje slado-
leda; fig. ledenica, hladna soba
18. A. Hurm:
Njemačko-hrvatski rječnik,
1954,
Eisgrube f, ledenica, ledara, spremište za led. Eis-
-kasten der, -schrank, hladionik
19. R. Filipović:
Englesko-hrvatski rječnik,
1971,
Freezer, aparat za sleđivanje, ledenica, . . .
ice-hous, ledenica
- 19.' V. Dabac:
Technisches Wörterbuch -
Deutsch-Kroatisch, 1959,
Gefriertruhe f./ledenica f. s gornjim otvorom
|aparat za duboko smrzavanje s poklopcem na gor-
njoj strani|
Gefrierschrank m./ledenica f |aparat za duboko
smrzavanje s vratima sprijeda, kao ormar|
20. M. Deanović - J. Jernej:
Talijansko-hrvatski ili
srpski rječnik, 1973,
Congelatore m. sprava za sleđivanje (freezer)
21. SEV, jedinstveni klasi-
fikator kućanskih
aparata, DDR 1973,
ledenice (hrv.-srp.), zamrzivači (srp.-hrv.)
konzervatori (mak.)
22. JUS N.M2.100, 1980,
hladnjaci i ledenice za hranu
23. NIMŠKO-GRADIŠČANSKO-
HRVATSKO-HRVATSKI
RJEČNIK, 1982,
Gefrieranlage f. * ledenica ** lednica, ledara
24. J. Benešić:
Rječnik hrvatskog književnog
jezika, 1986, sv. 6,
ledvenica f., ledenica, hladionik, . . . rasporene
svinje u ledvenici . . .
25. Švedsko-hrvatski rječnik,
1985,
frys, zamrzivač
26. Klimatizacijska i rashladna
tehnika, rječnik, Zagreb, 1983,
str. 104/F 363, str. 78/D 343
zamrzivač, generator leda za domaćinstvo
27. Moj prvi slikovni rječnik,
Zagreb, 1989.
zamrzivač

Sažetak

Vladimir Dvoržak, »Rade Končar«, Zagreb

UDK 801.3:001.4:808.62, izvorni znanstveni članak, primljen 31. X. 1989, prihvaćen za tisak 8. II. 1990.

Im diesem Artikel wird über dem Begriff *ledenica* als Bezeichnung für ein Haushaltsgerät und über dessen Richtigkeit und Klarheit in der Wortbildungstradition gehandelt

TERMINOLOGIZIRATI NAZIV NIJE JEDNOSTAVNO

Eugenija Barić

1. Uvod

1.0. Glagol *terminologizirati* i njegovu imenicu *terminologiziranje* nećemo naći u Simeonovu Enciklopedijskom rječniku *lingvističkih naziva* (Zagreb 1969). Nema tamo ni imenice *terminologizacija*.

O terminologizaciji jezičnog znaka općenito pisao je M. Peti.¹

1.1. Jezični je znak preširok pojam kad je riječ o *konkretnim* znakovima pojedinog znanstvenog područja, pa mi se čini u tu svrhu prikladnijim govoriti o terminologizaciji naziva. Zato ćemo Petijevu definiciju terminologizacije: *Terminologizacija je dakle proces u kojemu od jezičnih znakova nastaju termini*² ovako preinačiti: *Terminologizacijom naziva pojedinog znanstvenog područja dobivamo termine toga područja*. Iz toga izlazi i distinkcija da termin jest naziv, ali svaki naziv nije termin. *Termin je, zapravo, terminologizirani naziv*.³

S tim u vezi nameće se i pitanje postoje li stvarni terminološki rječnici ili samo rječnici nazivlja, dakle popis naziva pojedinih struka, među kojima neki jesu a drugi tek trebaju postati termin.⁴

1.2. Praktičnu primjenu terminologizacije i teškoće koje je mogu pratiti pokazat ćemo na primjeru jednog od naziva s područja rashladne tehnike.

2. O zamrzivaču

2.0. Hrana je izvor čovjekova opstanka. Da bi mu sutrašnjica bila sigurnija, čovjek je uvijek nastojao imati zalihe hrane. Zbog toga je morao tražiti načine njezina čuvanja: pohranjivati je da se raspadanje uspori, odnosno onemogućiti. Posebno se to odnosi na voće, povrće i meso.

1. *Terminologizacija*, Rasprave Zavoda za jezik IFF 6-7, Zagreb, 1980-1981, 227-238.

2. N. dj., 231.

3. Usp. i već spomenuti Simeonov Enciklopedijski rječnik *lingvističkih naziva*, odnosno Šulekov Rječnik *znanstvenog nazivlja* koji će se ovdje i posebno citirati, pa i Teme iz *medicinskog nazivlja* V. Loknara, Jumena, Zagreb, 1988.

4. Usp. i R. Simeon, n. dj. s.v. *termin*, gdje se, između ostalog, kaže da su termini najviši razred naziva.